

Δωρητές οργάνων διά νόμου;

Σε ποιον ανήκει το σώμα μας όταν πεθαίνουμε

Το νομοσχέδιο που κατατέθηκε στη Βουλή με θέμα τη «δωρεά και μεταμόσχευση οργάνων» έχει σκοπό να αντιμετωπίσει ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα: την ελάχιστη αλλά και σταθερά μειούμενη προσφορά οργάνων για μεταμόσχευση στην Ελλάδα. Προφανώς το πρόβλημα στην Ελλάδα, όπως και παγκοσμίως, είναι η πολύ μικρή προσφορά οργάνων. Για να αυξηθεί αυτή την προσφορά, η ελληνική κυβέρνηση υιοθέτησε μια κακή ιδέα που έχει ήδη εφαρμοστεί σε αρκετές χώρες: εάν δεν δώσουμε ρητά το αντίθετο, θεωρούμαστε

ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΧΑΤΖΗ

όλοι δωρητές οργάνων μετά τον θάνατό μας. Είναι κακή ιδέα γιατί είναι πατερναλιστική και ταυτόχρονα αναποτελεσματική. Πρόκειται για έναν ιδιότυπο πατερναλισμό που ονομάζεται καταχρηστικά «φιλελεύθερος πατερναλισμός» (τον οποίο προτείνουν οι Cass Sunstein και Richard Thaler στο πολυσυζητημένο βιβλίο τους «Nudge»). Η ιδέα είναι η εξής: πως θα υποχρεώσουμε τα άτομα να φερθούν με τον τρόπο που θέλουμε χωρίς να περιορίζουμε τις επιλογές τους και να απαγορεύουμε όσες δεν μας αρέσουν. Θα εκμεταλλευτούμε τη δύναμη της αδράνειας. Θα επιλέγουμε εμείς γι' αυτά και μετά θα τους δίνουμε τη δυνατότητα να αλλάξουν την επιλογή που εμείς κάναμε για το καλό τους. Πολλά άτομα δεν θα κάνουν τον κόπο να αλλάξουν την αυτόματη επιλογή. Αρα θα πετύχουμε αυτό που θέλουμε με μικρό κόστος για την αυτονομία του ατόμου. Δεν θα το υποχρεώσουμε να κάνει κάτι, απλά θα το *σπρώξουμε* (nudge) προς την «ορθή» κατεύθυνση. Θα φερθούμε πατερναλιστικά αλλά με «φιλελεύθερο» τρόπο! Όμως ο «φιλελεύθερος

πατερναλισμός» αποτελεί λογικό οξύμωρο – διότι ο πατερναλισμός δεν μπορεί να είναι φιλελεύθερος.

Το ελληνικό κράτος, λοιπόν, θα μας σπρώξει να γίνουμε δωρητές με το να θεωρήσει ότι κατ' αρχήν συναινούμε. Η αλήθεια είναι ότι μια τέτοιου είδους «εικαζόμενη συναίνεση» μπορεί να είναι καθαρόαιμα πατερναλιστική, δεν περιορίζει όμως τα δικαιώματά μας. Απλά μας επιβάλλει ένα μικρό (ας ελπίσουμε) κόστος για να τα εξασκήσουμε. Αξίζει να υποστούμε αυτό το μικρό κόστος για το όφελος που μπορεί να έχουν τα άτομα που χρειάζονται τις μεταμοσχεύσεις; Πιστεύω ναι – αν υπάρχει πραγματικά όφελος. Αλλά ακόμα κι αυτό αμφισβητείται. Σε όσες χώρες εφαρμόζεται κάτι παρόμοιο, η αύξηση των μεταμοσχεύσεων είναι δυστυχώς μικρή (20-30% στην καλύτερη περίπτωση). Επιπλέον, είναι βέβαιο ότι πολλοί συγγενείς και γιατροί θα αντιδράσουν με καχυποψία και άρνηση. Αλλωστε, όπως απέδειξε η πρόσφατη εμπειρία εφαρμογής των nudges σε κάποιες χώρες, αυτά επηρεάζουν ελάχιστα τη συμπεριφορά. Πολύ λιγότερο πάντως από τα κίνητρα, οικονομικά και μη. Παρά το γεγονός ότι μεγάλος αριθμός οικονομολόγων, αλλά επίσης φιλοσόφων και νομικών, υποστηρίζουν πλέον την έστω ελεγχόμενη από το κράτος αγορά οργάνων ως τη μοναδική αποτελεσματική λύση, εμείς δεν θα πάμε τόσο μακριά. Το κράτος μπορεί να επιτρέψει τις ανταλλαγές οργάνων (π.χ. μία μητέρα προσφέρει σε άγνωστο της ασθενή το νεφρό της, που είναι ασύμβατο με εκείνου του παιδιού της, για να καταλάβει αυτό καλύτερη θέση στη λίστα) ή ακόμα και να προσφέρει φορολογικά κίνητρα στους δωρητές. Ναι, το ξέρω – πόσο θα επιτρέψει ο συντηρητικός ηθικισμός μας την «εμπνευματοποίηση»; Όμως, όταν χρη-

σιμοποιούνται κίνητρα, οι λίστες εξαφανίζονται ταχύτατα και μάλιστα με πραγματική συναίνεση και όχι εικαζόμενη.

Αλλά υπάρχει ακόμα ένα σοβαρό πρόβλημα. Αυτό είναι το πρώτο «σπρώξιμο». Πόσα ακόμα θα ακολουθήσουν; Σε πόσες άλλες περιπτώσεις το κράτος θα διεκδικήσει το δικαίωμα να επιλέγει πριν από εμάς για μας; Επιπλέον (και αυτό είναι το πλέον επικίνδυνο), επιχειρείται να θεμελιωθεί το τεκμήριο της εικαζόμενης συναίνεσης σε μία νομικά φορμαλιστική και πολιτικά αυταρχική αντίληψη που ισχυρίζεται ουσιαστικά ότι το σώμα μας δεν ανήκει σ' εμάς αλλά στην κοινωνία, η οποία θέτει τα όρια στη χρήση του πριν και μετά τον θάνατο. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή, το κράτος κατασκευάζει τα δικαιώματα και μόνο αυτό μπορεί να τα διαχειρίζεται και να τα διαπλάθει όπως θεωρεί σκόπιμο. Αλλά δεν χρειάζεται να έχει κανείς μια μεταφυσική εικόνα για τα δικαιώματα για να θεωρήσει δεδομένο ότι το κοινωνικό συμβόλαιο περιορίζει πρωτίστως το κράτος. Ας ξαναδιαβάσουμε τα κείμενα του James Madison, πατέρα του αμερικανικού Συντάγματος – ιδίως την 9η τροποποίηση: η απαρίθμηση συγκεκριμένων δικαιωμάτων στο Σύνταγμα δεν σημαίνει ότι τα άτομα παύουν να διατηρούν τα υπόλοιπα δικαιώματά τους, που δεν καταγράφει το Σύνταγμα. Ενα θεμελιώδες τέτοιο δικαίωμα είναι το δικαίωμα στην αυτοκτησία (self-ownership), δηλαδή το δικαίωμα πλήρους ελέγχου του σώματός μας. Πότε ακριβώς το παραχωρήσαμε στο κράτος;

Ο Αριστείδης Χατζής είναι επικουρος καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου και Θεωρίας Θεσμών στο Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας & Θεωρίας της Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών
ahatzis@phs.uoa.gr

ΠΡΟΒΟΛΕΙΣ

Ηρθαμε για τα χαλιά

Επειδή είμαι παλιά και μνησικακ θυμάμαι πολύ καλά τότε ακριβώς μας έστρωναν το ιπτάμενο χαλί και με πόση χαρά το καθαλικάμε παραβιάζοντας το FIR των πραγματικών δυνατοτήτων μας. Είδα επιχορηγούμενους φορείς να τα τρώνε μέχρι δεκάρας σε χαρτί υγείας, μισθοδοσία και «λειτουργικά» και να μη μένει τίποτα

ΤΗΣ ΡΟΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

για να «ανεβάσουν έργο». Είδα προληρωμένα ταξιδάκια να πέφτουν από τον ουρανό και προσκλήσεις σε Ρ.Ρ. βεγγέρες να εκβιάζουν βανασα την κοινωνικότητά μας. Είδα γονείς να επιλέγουν σχολείο που θα διευρύνει τον κύκλο των γνωριμιών των παιδιών τους για να βρουν αύριο - μεθαύριο πόρτα για τον χειμώνα ορθάνοικτη. Είδα νέες που δεν είχαν περάσει ούτε από το φανάρι της Πατισίων που οδηγεί στο Αρχαιολογικό Μουσείο να διαλέγουν την Ιστορία της Τέχνης και νέους που τα έβρισκαν μαστούνια με την απλή μέθοδο των τριών ν βάζουν πλώρη για σύμβουλο επιχειρήσεων. Είδα φοιτητές να εξασφαλίζουν μεταπτυχιακά περιωπής απειλώντας τον καθηγητή τους ότι θα τον μαυρίσουν στις πρυτανικές, είδα και συνδικαλιστές να τα παίζουν όλα για όλα μέχρι να προσγειωθούν σε κάποιο παραγωγικό υποурχείο... Όλο κάτι τέτοια πάω και θυμάμαι και μετά δεν έχω το κουράγιο να ανεβάσω τα μάλλινα ούτε και να μαζέψω τα χαλιά, μην πατάω καλοκαιρικά πάνω τους σαν αναστενάρισσα. Ναι, τελικά νομίζω ότι αρχίζω να βρίσκω τον σωστό βηματισμό μου.

Επιχειρείται να θεμελιωθεί το τεκμήριο της εικαζόμενης συναίνεσης σε μία νομικά φορμαλιστική και πολιτικά αυταρχική αντίληψη που ισχυρίζεται ουσιαστικά ότι το σώμα μας δεν ανήκει σ' εμάς αλλά στην κοινωνία, η οποία θέτει τα όρια στη χρήση του πριν και μετά τον θάνατο

ΑΝΟΡΘΟΔΟΞΑ

Διαβάζω ότι στο Ιράν, με το οποίο μας συνδέουν από αρχαιολογικών χρόνων σχέσεις υγιούς πολιτισμικού ανταγωνισμού, έχει ξεσπάσει μια διαμάχη ανάμεσα στον πρόεδρο Αχμαντινετζάντ και τον αγιατολάχ Χαμενέϊ. Θύμα της διαμάχης αυτής υπήρξε κάποιος έμπιστος, του ενός ή του άλλου δεν έχει σημασία, ο οποίος προσήχθη στο δικαστήριο κατηγορούμενος ότι διατηρεί κρυφές επαφές με τζίνια και συνομιλεί, επίσης κρυφά, με διάφορα πνεύματα. Επειδή πρόκειται για ειδήση και όχι για

ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

και συνομιλεί, επίσης κρυφά, με διάφορα πνεύματα. Επειδή πρόκειται για ειδήση και όχι για

Χίλιες και μία νύχτες σωτηρίας

Και οι δικοί μας συνομιλούν κρυφά με τζίνια και τους συμβούλους τους έχουν για ξεκαρφώμα

αποκύημα της νοσηρίας μου φαντασίας, σας παρακαλώ μη βιαστείτε να συσφύρατε τα χείλια σας και με διάφορα «τις, τες» και «τι λες βρε παιδί μου!» να προσάψετε στους ηγέτες της μεγάλης χώρας αποκλίνουσα συμπεριφορά από τις επιταγές του ορθού λόγου. Σκεφθείτε κατ' αρχάς ότι το τζίνι μπορείς να το προμηθευτείς στο παζάρι μαζί με τη συσκευασία του, το λυχνάρι δηλαδή, σε πολύ χαμηλότερο κόστος απ' αυτό που χρειάζεται ο εομός των συμβούλων που βουλεύονται για τη σωτηρία της δικής μας χώρας. Αν μάλιστα προσθέσεις και τις αμοιβές των υπουργών και των δικών τους συμβούλων, οι οποίοι βουλεύονται για να ανακοινώσουν τα όσα βουλεύτηκαν οι σύμβουλοι, ως επίσης και τις αποζημι-

ώσεις των βουλευτών συν τα αναδρομικά που επικυρώνουν ψηφίζοντας τις βουλές των συμβούλων, τότε, όσο κι αν κοστίζει το λυχνάρι, σίγουρα σου έρχεται πολύ φθηνότερα. Εκείνο που δεν ξέρω είναι αν το τζίνι διατηρεί την απαραίτητη επαφή με την πραγματικότητα που θα του επέτρεπε να θεωρήσει την απελευθέρωση του επαγγέλματος του κομμοπόω ως μεγάλο άλμα για την εξυγίανση της εθνικής οικονομίας. Δεν ξέρω επίσης αν οι λυρικές του αντιλήψεις μπορούν να εναρμονιστούν με το ιστορικό βάθος της προσφώνησης «σύντροφοι» με την οποία ξεκίνησε ο κύριος Φωτόπουλος τον θούριο της ΓΕΝΟΠ προς το Υπουργικό Συμβούλιο. Για το τζίνι ένας χρόνος είναι ό, τι και

μια στιγμή για όλους εμάς. Μπορεί, λοιπόν, να λείπει τον Μάιο του 2010 πως θα κάνει και θα δείξει και θα μπήξει θαύματα και τον Μάιο του 2011 μπορεί να ξαναδεί ότι θα κάνει και θα δείξει και θα μπήξει θαύματα και πάει λέγοντας μέχρι εξαντλήσεως των αποθεμάτων. Γι' αυτό μάλλον δεν πρέπει να ανησυχούμε. Και οι δικοί μας απ' ό, τι φαίνεται συνομιλούν κρυφά με τζίνια και τους συμβούλους τούς έχουν για ξεκαρφώμα. Κοστίζουν κάτι παραπάνω, αλλά τι να κάνουμε. Οι νύχτες του καλοκαιριού είναι σύντομες μεν, αλλά με κάτι πρέπει να διασκεδάσεις την απύνια σου όταν δεν ξέρεις τι σου ξημερώνει. Λεφτά για διασκέδαση δεν υπάρχουν, οπότε οι «Χίλιες και μία νύχτες» είναι ό, τι πρέπει.